

Catalunya i la llengua catalana, una persecució històrica

(a propòsit d'una certa tipologia d'investigadors)

ANDREU SALOM I MIR

En els nostres Països Catalans, especialment a les àrees perifèriques, hi ha un sector d'investigadors de la història, força reduït però pintoresc, que usualment s'han escarrassat, i s'escarrassen, a deixar palesa llur posició d'escepticisme pregon, amb un punt d'insídia calculada, quan hom tracta dels símbols i mites catalans. S'hi capfiquen tant, en llurs interpretacions interessades i esbiaixades, que sovint l'erudició que se'ls suposa resta presonera d'una ideologia primigènica, la caracterologia de la qual destaca per un joc constant d'equilibris entre allò que és, i va ésser, i allò que, suposadament, creuen ells que ha estat. Ordinàriament, i aquesta és una norma general en els països sotmesos —però mai resignats, com el català—, la tipologia esmentada sol servir un grau d'adhesió important a l'ordre establert, a l'*statu quo* oficial espanyol (tampoc no qüestionen, d'habititud, el dret de conquesta). Temorosos de romandre fora de joc, solen fer esforços ímprobes per tal de demostrar, o almenys d'intentar-ho, la veracitat de llur visió historicista. A alguns no els podem negar un cert entusiasme en l'activitat que duen a terme, i encara en algunes aportacions aparentment estimables. Nogensmenys, llur situació d'ambivalència nacional i ideològica, o bé directament d'indefinició nacional, envers un país com el nostre, feble, subjugat i represaliat, els deixa mancats del que és tan important per al científic, l'artista o l'intel·lectual: el compromís decidit amb llur poble, que ha d'anar

unit, necessàriament, amb la recerca constant del rigor en llurs treballs.

Una característica comuna que sol aglutinar el tipus d'investigadors descrit és una certa confusió d'ambigüitat estudiada en les interrelacions entre història i llengua. Llur dèria més acostumada —sigui aquesta conscient o no— és menystenir o desacreditar el nacionalisme defensiu i reivindicatiu català, sobretot aquell que en determinats moments de la nostra història s'ha expressat (majorment per escrit, és clar) en castellà. Quan hom no sap història de la llengua i, a més d'això, hom desconeix els processos sociolingüístics

pels quals ha passat i passa l'ús normal i normalitzat de la llengua catalana (la diglòssia, l'abandonament de la llengua per part de l'alta noblesa autòctona, la progressiva bilingüïtzació del poble, la glotofàgia, el lingüicidi i la vocació etnocida del poder castellà), és molt agosarat fer segons quines asseveracions i realitzar determinades comparacions. Històricament, des del segle XV, les intencions castellanques d'emparrar-se progressivament de tots els territoris de la corona catalano-aragonesa es feren evidents (l'infaust Compromís

Felip V, duc d'Anjou

de Casp, amb les tropes castellanques a l'aguait per si la jugada no els sortia bé, en fou una conseqüència). Els intents catalans posteriors de redreçar la difícil i inestable situació política (molt particularment en la Guerra dels Segadors i en la Guerra de Successió) no prosperaren. Després de 1715, el regne de Castella ocupa militarment (amb l'ajut inestimable de França) totes les terres catalanes (llevat de la Catalunya del Nord, oferta il·legalment al francès, i, circumstancialment, de Menorca). La persecució sistemàtica contra la llen-

moment mateix que esdevindríem políticament «independents»), sinó, primer de tot, perquè això implicaria una visió de la realitat greument esbiaixada i greument contrària al funcionament social de les llengües.

Tothom, i especialment els qui fan declaracions públiques, hauria de tenir la prudència de no fer afirmacions que no solament depenen d'una voluntat política, o d'un interès polític, sinó que per començar depenen de les lleis

de la natura, com la llei de la gravetat o com les lleis sociolingüístiques. I tothom hauria de sentir la responsabilitat de no fer l'orni sobre la greu situació de la llengua i la necessitat de superar-la. ♦

gua i les institucions catalanes es dibuixà clarament en la Nova Planta. Els informes i disposicions que precediren el conegut decret, elaborats a instàncies del *Consejo de Castilla*, foren tan nombrosos com significatius. Vegem-ne alguns¹:

«... habiendo este Principado de Cataluña por su execrable felonía y obstinada resistencia perdido sus leyes, constituciones, privilegios y prerrogativas, cesó y quedó abolida con la recuperación y restitución de ella la debida obediencia, y entrada de las Armas del Rey nuestro Señor en esta capital de Barcelona, la planta del Gobierno antiguo político, económico y militar de Cataluña.

»... con la sola diferencia, que como antes todo lo Judicial se actuaba en Lengua Catalana, se escriba en adelante en idioma Castellano o Latin, como ya así la Real Junta lo practica; pues se logrará la inteligencia de qualesquiera Jueces Españoles, sin haver de estudiar en lo inusitado de la Lengua de este Pays.

»... y que sea practicado desde luego las leyes de Castilla, así en lo Civil, como en lo Criminal, actuando en Lengua Castellana, [...];

»[...] mandando al mismo tiempo V. M. que en todas las Escuelas de primeras letras, y de Grammatica, no se permitan libros impresos en lengua Catalana: escribir ni hablar en ella dentro de las Escuelas; [...];

»Lo sexto se podría prevenir el cuidado de introducir la lengua Castellana en aquel Pais. La importancia de hacer uniforme la lengua se ha reconocido siempre por grande, y es un señal de la dominación o superioridad de los Principes o naciones ya sea porque la dependencia o adulacion quieren complacer o lisongear, afectando otra naturaleza con la semejança del ydioma, o ya sea porque la sugeccion obliga con la fuerza. [...];

»Pero como a cada nacion parece que señaló la naturaleza su idioma particular, tiene en esto mucho que vencer el arte y se necesita de algun tiempo para lograrlo, y mas quando el genio de la Nacion como el de los Catalanes es tenaz, altivo, y amante de las cosas de su Pais, y por esto parece conbeniente dar sobre esto instrucciones y providencias mui templadas y disimuladas, de manera que se consiga el efecto sin que se note el cuidado. [...];»

No cal dir que el rei Felip V va fer cas de totes les consultes fetes al Consejo de Castilla, així com es deriva en

1. Citats per Francesc Ferrer i Gironès en la seva obra *La persecució política de la llengua catalana* (Edicions 62, Barcelona 1985, pp. 13-16, 21-22).

la seva resolució de dictar el Decret de Nova Planta de l'any 1716. La crua realitat és que hom sotmeté els catalans a una absoluta subjugació lingüística. Francesc Ferrer i Gironès ho expressà amb aquests termes: «Els ciutadans de Catalunya hauríem de saber i tenir present que l'odi projectat contra el nostre idioma té uns orígens molt llunyans, com hem pogut veure en els documents que s'han pogut exhumar. Però els objectius de deixar-nos sense idioma i a la intempèrie cultural dissortadament encara ara tenen vigència². La total prostració política del país no impedí, però, que els catalans de l'època reconduïssin amb decisió llur desgràcia en benefici propi. Això ho aconseguiren a còpia de molta feina i tenacitat (sabien que solament amb el treball rigorós podrien revertir tanta adversitat), i no pas de possibles avantatges comercials que podia oferir el nou ordre establert. Si els catalans del Principat saberen, malgrat tot, prosperar econòmicament i reiniciar el camí, el primer dia després de la derrota, vers una futura recuperació nacional, no fou precisament gràcies a totes les disposicions oficials derivades del regnat de Felip V, sinó justament a pesar d'aquestes. La catalanofòbia ja feia molts anys que s'havia instal·lat en les classes dirigents caste-

2. *Ibid.*, p. 16.

llanes, fins i tot en una bona part de la població d'aqueix país.» El tema ha estat estudiat profusament per l'admirat Ferrer i Gironès en la seva obra *Catalanofòbia. El pensament anticatalà a través de la història* (Edicions 62, Barcelona 2000). En la seva part introductòria, l'autor afirma que «les campanyes anticatalanes són l'expressió de la impotència dels espanyols per assimilar-nos. La seva incapacitat de seduir-nos políticament i culturalment els provoca la catalanofòbia, per la qual cosa només s'imaginen l'assoliment dels seus objectius imperials pel sistema de violència». I afegeix, amb una gran visió i encert, que «la catalanofòbia és l'origen i la causa del catalanisme polític». Lògicament, no fa al cas que l'actual Estat espanyol, hereu de les idees uniformitzadores, etnocides i antidemocràtiques del regne castellà, no es configurari formalment fins ben entrat el segle XIX. Catalunya ja existia mil anys abans de la recreació política artificiosa de l'Espanya monolítica³, i continuaria existint en llibertat, democràcia i prosperitat fora d'aquest mateix Estat, ben orgullosa dels seus mites i llegendes, com qualsevol altre país lliure del món que honora els seus símbols nacionals més preuats. La història no menteix, encara que alguns la vulguin interpretar com els convingui i es deleixin per fixar-se particularment en detalls poc rellevants. Els Països Catalans han patit molt, tant amb els Àustries com amb els Borbons⁴, i escau ben poc que nosaltres, els catalans del segle XXI, hàgim de fer torns i partions per cap dinastia reial espanyola, tret que hom sigui, és clar, un botifler confès. ♦

3. En aquest sentit, són molt il·lustratives unes paraules del catedràtic de Filosofia del Dret, Francisco Elías de Tejada, recollides per Ferrer i Gironès: «Porque —nunca se repetirá lo bastante— la personalidad de Cataluña manteníase claramente perfilada, con tanta nitidez, que en la perspectiva histórica resulta una de las más antiguas naciones de Occidente» (*Catalanofòbia*, p. 30).

4. Pere Capellà ho deixà escrit en uns versos ben coneguts gràcies a Biel Majoral: «[...] jo sóc de la pàtria / dels agermanats / Joanot Colom / vells avantpassats / defensors heroics / de tradicions / que en sang ofegaren / Àustries i Borbons.»